

השכלה. גבוהה?

פרופ' שמואל ליימן-וילציג, ראש המחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת בר-אילן

בלוג מס' 67: הקשר בין שלטון לעיתון (ביחס להון)

הפעם הכותרת אינה מעידה באופן ישיר על קשר להשכלה גבוהה. אבל סבלנות: יש קשר, אך קודם קצת "רקע תיאורטי", כפי שמקובל באקדמיה.

הרבה דובר על היחסים בין הון ושלטון: הצורך בהון עתק כדי לחולל קמפיין בחירות מכובד; היחסים המיוחדים שבין בעלי הון ומקבלי החלטות (בכנסת, בממשלה) היושבים יחד הן בישיבות פורמאליות והן בחתונות או טיולים בחו"ל (על פי החשד, ע"ע: "אגרקסו" וח"כ רוחמה אברהם; סיריל קרן ומשפחת שרון; רה"מ אולמרט ומר לואי); המקפצה המופלאה שבין החיים הפוליטיים ועסקים הקשורים לאותה מערכת פוליטית שזה עתה פרשו ממנה; וכו'. ממש נישואין מושלמים ולרוב מאושרים – אלא אם כן היועץ המשפטי או מבקר המדינה מחליט מדי פעם לקלקל את השידוך ולהחריב את השמחה.

הרבה פחות מדברים על הקשר שבין הון לעיתון ועוד פחות, על זה שבין שלטון לעיתון. באשר לקשר הראשון, קיימת אסכולה שלמה (ניאו-מרקסיסטית) אשר טוענת שהגורם המרכזי המניע את תפוקות התקשורת הינו "הגורם הכלכלי" (קרי רווח), הן ברמה המקרו (תאגידי התקשורת אשר תורמים את "נכסיהם" כדי לקדם אלה את הנכסים של אלה, כלומר יצירת "בעלות צולבת") – והן ברמה המיקרו (עורכים המחפשים את הדרכים "להיטיב" עם הקהל ["רייטינג", תפוצה] ו/או עם המפרסמים).

בשני המקרים, למרות שלכאורה פועלים בתוך מערכת קפיטליסטית הדוגלת ב"שוק החופשי" ללא פיקוח יתר של הרשויות – לרוב אותם תאגידיים, מו"לים, עורכים וכו' יש צורך גם לרצות את השלטונות בהטבות מס, רגולציה רפה, ומודעות בתשלום ועוד כהנה וכהנה. כמובן, לא רק התקשורת זקוקה לשלטון; השלטון מצדו תלוי במידה לא מבוטלת בתקשורת: סיקור חיובי (או בכלל), העברת מידע או תעמולה לציבור הרחב ועוד. וכאן אני מגיע לנושא שלנו.

לאחרונה התפרסמה סדרת כתבות ב"דה מרקר" (מוסף הכלכלי של "הארץ") על ידי מירב ארלוזורוב, כתבת כלכלית, מנוסה ומקצועית. אני מדגיש את הפרט האחרון, מאחר שהוא רק מחזק את מה שיש לי לומר בהמשך. לא מדובר בעיתונאית בעלת סגנון "צהוב", אלא מבכירות העיתונאים במדינתנו.

נושא הסדרה: ההשכלה הגבוהה בנקודת מפנה. אחרי ועדת וינוגרד (שכר לימוד) ואחרי ועדת מלץ (ארגון מחדש של הנהגת האוניברסיטאות, ועוד), הגיע תורה של ועדת שוחט. לעומת קודמיה ברור כשמש שהוועדה הנוכחית הולכת "על כל הקופה": שינוי רדיקלי ואולי אף טוטאלי של המערכת בכללותה: שכר דיפרנציאלי של המרצים, שינוי ואולי אף ביטול מוסד הקביעות האקדמית ועוד סוגיות שהם ציפור נפשם של המרצים והמערכת כולה.

בנסיבות אלו, לגיטימי ביותר לעיתון מכובד כמו "הארץ" לפרסם תחקיר רציני על אודות מערכת ההשכלה הגבוהה על מחדליה והישגיה. (גילוי נאות: כפי שקוראי בלוג זה כבר יודעים, יש לי לא מעט ביקורת על המערכת בה אני חי ועובד ואף אקדים ואומר שאין לפסול על הסף ומראש את כל המלצות הוועדה או את חלקן.) אך סדרת "הארץ" אינה פרי של תחקיר רציני של העיתונאית אלא, כך נראה לי, כפרי הזנה דמגוגית-תעמולתית של אנשי האוצר. תוכלו להתרשם בעצמכם ממגמתיות הסדרה רק ממבט בכותרות (הקישוריות לשלוש כתבות מלאות בסוף פוסט זה): (1) **הישראלים מממנים את הירושה לנכדי הפרופסורים**; (2) **הבלוף של מצינות המחקר בישראל**; (3) **זוכה פרס נובל משתכר כמו אחרון הפרופסורים**.

כחוקר תקשורת אני כמובן מודע לכך שלא העיתונאית מנסחת את הכותרות אלא העורך – דבר שרק מחזק את טענתי: אין כאן תפוקה מרושלת של עיתונאית בודדת אלא מגמתיות של המערכת.

הכתבות רצופות הטיות, דוגמאות חריגות ולא מייצגות, סתירות פנימיות והגרוע ביותר: עובדות שפשוט אינן נכונות. אין זו טענתי בלבד, אלא של עשרות מרצים ופרופסורים נזעמים שהקדישו מזמנם ל"טוקבקים" כדי להזים את אשר נכתב בסדרת הכתבות. דוגמה לסתירה פנימית: הכתבת טוענת שקיימת בעיה של בריחת מוחות לחו"ל כי המשכורת עלובה ובאותה כתבה טוענת שרמת השכר היא מעבר לכל פרופורציה! דוגמה לעיוות נוסף: היא טוענת שהמרצים נוסעים לחו"ל ואין בקרה על ההוצאות, לא צריכים לדווח על מה שנעשה וכו'. אם טענה זו לא היתה כל כך עלובה היא היתה מצחיקה: שאלו כל מרצה מה הוא חייב לעשות עבור נסיעה לכנס בחו"ל – אך קודם תפנו שעה לכך. ראשית, ממלאים טופס נסיעות עם פרטים מדויקים ליעד, מספר ימי שהייה וכו' – מלווה באסמכתא המוכיחה שהזמנת לתת הרצאה או שהמאמר התקבל לכנס; אחר כך ממלאים טופס על השיעורים החסרים וכיכד תשלום אותם – וכו' לגבי תלמידי מחקר שהנך מנחה, בחינות שיינתנו או ייבדקו בזמן השהות בחו"ל וכו'. כשחוזרים מחו"ל, חייבים למלא דו"ח אקדמי מפורט על אודות מה שהתרחש בכנס; אחר כך ממלאים עוד טופס תקציבי – עם קבלות לכל מונית, חשבון מלון, הרשמה בכנס וכו' – כולל העתק של כרטיס הטיסה (חובה!). והכל לפי גובה ההחזר שנקבע על ידי רשות מס הכנסה ולא ע"י האוניברסיטאות עצמן. ניתן להמשיך עם דוגמאות נוספות של עובדות מסולפות וכיוצא באלה, אך אחסוך מכם את התענוג.

הפואנטה המרכזית היא caveat emptor (ברומית: "יזהר הקונה", כלומר, על הצרכן מוטלת החובה לבדוק היטב) – הן לגבי הפצרות אנשי האוצר ובמיוחד יריות ארסיות של אנשי התקשורת. על אף שהנבואה נעלמה לאחר חורבן הבית השני, אני מוכן (כעתידן מקצועי) לחזות שבחודשים הבאים החברה הישראלית תיטול חלק במלחמה חדשה, בעוצמה שעלולה לשבור את כל השיאים הקודמים. מלחמה זו תתחיל (בעצם, כבר החלה) בלוחמת מידע (דיסאינפורמציה), היא תעבור לפסים של עיצומים הולכים ומחריפים ותגיע עד כדי שביתה טוטאלית של מערכת ההשכלה הגבוהה בארץ (סטודנטים: לא לרכוש כרטיסים לטיול לחו"ל בקיץ זה!). זה יהיה קרב "על הבית" במלוא מובן המלה: מבחינת שני הצדדים, על עתיד החברה הישראלית, על עתיד החוסן הכלכלי-חברתי-הלאומי, ואף על עתיד הדמוקרטיה הישראלית (חופש אקדמי וכו'). הציבור יעמוד בצד, ישמע (בחשדנות) את אנשי האוצר, יקרא (בעירבון מוגבל) מה שיש לעיתונים לומר, יהיה חשוף גם למתקפה תעמולתית (רצינית ופראית כאחת) של המרצים – ולא יוכל להחליט מי כאן, לכל הרוחות, צודק. תשובתי: כל אחד מהצדדים יצדק חלקית, אך הדרך המעוותת אשר כל אחד יציג (במישרין ובמיוחד במסווה באמצעות "שליחים" למיניהם) את טיעוניהם ואת ה"עובדות", לא תאפשר שיח ציבורי שקול או נבון.

ניתן אולי להבין מדוע האוצר והמרצים נוקטים בשיטות כאלה, אך מהי ההצדקה למגמתיות של התקשורת? עד כמה מוכן העיתון להתרפס בפני השלטון?

wilzis@mail.biu.ac.il

http://markets.themarket.com/tmc/article.jhtml?ElementId=skira20070130_819268

הישראלים מממנים את הירושה לנכדי הפרופסורים

http://markets.themarket.com/tmc/article.jhtml?ElementId=skira20070201_820730&1

[=ayer=hp&layer2=&layer3=market&layer4](http://markets.themarket.com/tmc/article.jhtml?ElementId=skira20070201_820730&1)

הבלוף של מצוינות המחקר בישראל

http://markets.themarket.com/tmc/article.jhtml?ElementId=skira20070131_819809

זוכה פרס נובל משתכר כמו אחרון הפרופסורים